

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Naisohjaajat kotimaisessa elokuvateollisuudessa

Miksi naiset ovat elokuvaohjaajina vähemmistö?

Aino Toivonen

Kulttuurituotannon koulutusohjelma 240 op

11/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Aino Toivonen	Sivumäärä 25 ja 4 liitesivua
Työn nimi Naisohjaajat kotimaisessa elokuvateollisuudessa – miksi naiset ovat elokuvaohjaajina vähemmistö?	
Ohjaava(t) opettaja(t) Molla Walamies ja Hannu Sirkkilä	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Artisokka Film Festival, Sonja Löfström	
Tiivistelmä <p>Tutkin opinnäytetyössäni kotimaisten naiselokuvaohjaajien tilannetta miesvaltaisella alalla. Idea aiheeseen tuli Artisokka Film Festivaalista, jonne tein projektina keskustelutilaisuuden. Artisokka Film Festival on naiselokuvaan ja –tekijöihin keskittyvä elokuvafestivaali, ja sen tekijät kokivat vääränä, että he vuosi vuoden jälkeen joutuvat todistelemaan ulkopuolisille festivaalinsa olemassaolon tärkeyttä. Tästä lähtökohdasta päätin tehdä festivaalille tutkimuksen, jossa kartoitetaan kotimaisten naiselokuvaohjaajien tilannetta ja alan sukupuolijakaumaa mies- ja naisohjaajien kesken, sekä pohdin mistä syistä vallitsevaan tilanteeseen ollaan tultu.</p> <p>Opinnäytetyöni teoreettisena viitekehyksenä tutkin naiselokuvaohjaajien historiaa, naistutkimusta sekä naisten asemaa työelämässä yleensä. Lisäksi tein kartoituksen kymmenen viime vuoden kotimaisten elokuvien ohjaajista, sekä kahden alan oppilaitoksen opiskelijoiden sukupuolijakaumasta. Tutkimusmenetelmänäni käytin haastatteluja. Haastattelin neljää Artisokka Film Festivalin entistä ja nykyistä työntekijää. Haastattelut toteutettiin Helsingissä maaliskuussa 2011. Haastattelut olivat suorina vuorovaikutustilanteita, joissa haastateltaville annettiin tilaa vapaalle ajatuksenkululle. Haastattelukysymykset olivat kaikille samat.</p> <p>Tutkimustuloksissa nousi esiin miesten ylivalta kotimaisen elokuvan ohjaajina. Naisten aloina nähtiin lähinnä dokumentti- ja lastenelokuvat, mutta suuren budjetin elokuvateatterilevitykseen päätyvät elokuvat olivat miesten alaa.</p> <p>Syynä elokuvaohjaajien sukupuolittuneisuuteen nähtiin mm. rahoituksen saamisen hankaluus, elokuvakasvatus Suomessa ja naisilla perheen perustaminen tietyssä iässä. Haastattelussa pohdittiin myös naiselokuvafestivaalin tarpeellisuutta ja tulevaisuutta.</p>	
Asiasanat elokuvaohjaajat, sukupuoli, taidekasvatus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Aino Toivonen	Number of Pages 25 + 4
Title Women directors in Finnish film industry – Why female directors are a minority?	
Supervisor(s) Molla Walamies and Hannu Sirkkilä	
Subscriber and/or Mentor Artisokka Film Festival, Sonja Löfström	
Abstract <p>This study examines the situation of women film directors in Finland. The idea of my thesis became from Artichoke Film Festival, where I did a school project. Artichoke Film Festival is a spring festival, which focuses on women on screen as directors, filmmakers and actresses. The festival producers felt unfair, that year after year they have to prove to people the importance of women film festival. From this perspective, I decided to make a research of women film directors in Finland, how they cope in male-dominated field and find the reasons for the current situation, where men directors are the majority.</p> <p>As the theoretical framework I have used literature about the history of women film directors, women's studies and the role of women in working life in general.</p> <p>In addition, I made a survey over the past ten years for domestic films, whether the director was a woman or a man, and also I made a survey of the two largest film schools students gender.</p> <p>The research method I used the interviews. I interviewed four Artichoke Film Festival's current and former employees. Interviews took place in Helsinki in March 2011. All the interviewees were asked the same questions.</p> <p>The study results highlighted a men's domination of the Finnish film industry. Women directors were seen working mainly with documentaries and children's movies, but big-budget movies were men's field.</p> <p>In the research results, there were many reasons why female film director is difficult to be successful in Finland;</p> <p>children film-art education in Finland is low, it's difficult to get funding for films and when a woman director set up a family, they often stay at home with the children.</p>	
Keywords film directors, gender, art education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA	
2.1 Artisokka Film Festival	6
2.2 Naiselokuvaohjaajien historiaa	7
2.3 Naistutkimus	9
3 TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMA	
3.1 Naisohjaajien vähemmistö	10
3.2 Koulutuksen vaikutus	10
4 TYÖELÄMÄN SUKUPUOLITTUNEISUUS	11
5 HAASTATTELUT	
5.1 Tutkimusmenetelmän valinta	13
5.2 Haastateltavat	14
5.3 Haastattelukysymykset	14
6 TUTKIMUSTULOS	
6.1 Elokuvaohjaus taiteenalana	15
6.2 Rahoitus	16
6.3 Sukupuolierot	16
6.4 Elokvataidekasvatus	17
6.5 Siirtyminen työelämään	17
6.6 Naiselokuvafestivaalin tulevaisuus	18
7 YHTEENVETO	19
LÄHTEET	23
LIITTEET	26

1 JOHDANTO

”Olen valmistunut vuonna 2000 ja yrittänyt koko ajan tehdä pitkää elokuvaa, ja nyt vasta se on onnistunut. Kaikki opiskelukaverini, jotka olivat miehiä, ovat tehneet jo useita pitkiä elokuvia.”

Elokuvaohjaaja Hanna Maylett, 2008

Idea opinnäytetyöhöni lähti naiselokuvaan ja naiselokuvantekijöihin keskittyvästä Artisokka Film Festivaalista, jonne tein projektina keskustelutilaisuuden. Festivaalin kymmenvuotinen historia kertoo, että Suomessa on selvästi tilausta elokuvafestivaalille, jossa naiset elokuvantekijöinä pääsevät näyttämään kykyjään. Heti alusta alkaen näin epäkohtana, miksi naistekijöille on täytynyt perustaa oma festivaali, sillä tuntuisi hyvin absurdilta ajatukselta, että Artisokan rinnalla olisi miestekijöiden elokuvaan keskittyvä festivaali. Tällaiseen ei ole ollut tarvetta, sillä elokuvan tekijät ja erityisesti elokuvaohjaajat ovat hyvin usein miehiä. Erityisesti ison budjetin elokuvateatterilevitykseen päätyvät elokuvat ovat suureksi osaksi miesten käsialaa. Tästä asetelmasta syntyikin opinnäytetyöni tutkimusongelma; miksi naiset ovat elokuvaohjaajina vähemmistö?

Elokuvaohjaus on Suomessa miesvaltainen ala. Tilanne on ollut sama koko elokuva-historian ajan, ja nykytilanne ei juuri herätä keskustelua. Maassamme on kuitenkin suuri määrä ammattitaitoisia naisohjaajia ja on sääli, että heidän lahjakkuutensa jää usein ilman suuren yleisön tietoisuutta. Suomessa elokuvateatterilevitykseen pääsevät yleensä ainoastaan varmat katsojamagneetit, sillä teattereilla ei ole varaa ottaa taloudellisia riskejä. Varmojen hittielokuvien tekoon tarvitaan enemmän rahaa ja taustalle iso tuotantoyhtiö, ja jostain syystä tämä yhtälö sisältää usein miesohjaajan.

Yksi suurimmista hittielokuvien tuottajista Suomessa on Markus Selinin Solar Films. Selin on tuottanut tähän mennessä 22 pitkää elokuvaa, ja niistä vain kolmeen on hyväksytty naisohjaaja; Marja Pyykkö (Sisko tahtoisin jäädä), Minna Virtanen (Levottomat 3) ja Lenka Hellstedt (Minä ja Morrison). Useimpien Selinin elokuvien ohjauksista ovat vastanneet Aleksis Mäkelä ja Aku Louhimies. Työssäni pyrinkin tarkastele-

maan näkökulmia naisohjaajana toimimiseen miesvaltaisella alalla sekä löytämään syitä vallitsevalle tilanteelle.

Lähestyin tutkimusaiheeni tekemällä selvityksen, jossa listasin viimeisen kymmenen vuoden ajalta kaikki elokuvateatterilevitykseen päätyneet kotimaiset elokuvat ja niiden ohjaajat (Liite 1), sekä selvitin Taideteollisen korkeakoulun ja Teatterikorkeakoulun ohjaajakoulutukseen päässeiden sukupuolijakaumaa (Liite 2 ja Liite 3). Tutkimusongelmani on niin laaja ja monialainen, että yhtä ainoaa vastausta kysymykseen ei ollut realistista etsiä. Pohdin elokuvaohjaajien sukupuolijakoa yhteiskunnallisena ilmiönä ja etsin näkökulmia siihen, miten tilanteeseen on tultu ja miltä tulevaisuus näyttää. Menetelmänä opinnäytetyössäni käytin haastatteluja.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Elokuvaus ja elokuvaohjaaminen koetaan usein miehisenä alana. Harvemmin kuitenkaan pohditaan, mistä tämä käsitys on yhteiskuntaamme tullut. Nykymaailmassa on enää harvoja aloja, joita voi helposti kutsua vain toisen sukupuolen alaksi, sillä tasa-arvo on kehittynyt harppauksin eteenpäin. Elokuvaus tuo mieleen työn, jossa painottuu tekninen osaaminen ja isojen kokonaisuuksien hallinta. Vielä kun kuvaan lisää elokuvaohjaajilta vaadittavan auktoriteetin, mielikuva on maskuliininen. Tässä luvussa esittelen Artisokka Film Festivalia, naiselokuvaohjaajien historiaa sekä avaam naistutkimuksen taustaa.

2.1 Artisokka Film Festival

Artisokka Film Festival on naiselokuvaan ja naiselokuvantekijöihin keskittyvä elokuvafestivaali Helsingissä. Sitä järjestää Helsinki International Film Festival – Rakkautta & Anarkiaa ry.

Artisokka Film Festival on saanut nimensä Federico Fellinin *La Strada*- elokuvasta, jossa mieshenkilö epäilee toisen henkilön naiseutta väittäen, että tämä näyttää enemmänkin artisokalta. Festivaali esittelee naisen elämää eri kulttuureissa ja tarjo-

aa kansainvälisillä elokuvafestivaaleilla palkittuja uutuuksia eri maista. (Artisokka Film Festivalin internet sivut, 2011.)

Ensimmäisen kerran Artisokka Film Festival järjestettiin vuonna 2001. Aluksi festivaali oli Helsingin kulttuurikeskuksen projekti, kunnes se rahoitusmuutosten myötä siirtyi Helsinki International Film Festivalin tapahtumaksi. Elokuvaesitysten lisäksi festivaalin ohjelmaan kuuluu festivaaliclubi ja keskustelutilaisuus.

Artisokka Film Festival järjestetään Helsingissä, ja sitä on kutsuttu Rakkautta ja Anarkiaa- festivaalin pikkusiskoksi. Alun perin festivaalin pitopaikkana on toiminut Bio Rex, mutta tänä vuonna mukaan tulivat myös Finnkinon elokuvateatterit Tennispalatsi ja Maxim. Katsojamäärät ovat liikkuneet vuosittain noin 2000 katsojassa.

Artisokka Film Festivalin tekijät ovat joutuneet usein todistelemaan toimittajille ja medialle naiselokuvafestivaalin tarpeellisuutta. Jos kyseessä olisi jonkun muun genren festivaali, yhtä tarkkaa kyseenalaistamista ei toimittajilta ja medialta todennäköisesti tulisi. Artisokan tekijät joutuvat joka vuosi esittämään samat argumentit, miksi naiselokuvaan ja -tekijöihin keskittyvällä festivaalilla on oma tilauksensa, joten koin että festivaalilla saattaisi olla käyttöä tutkimuksella, joka tukisi näitä argumentteja. Tältä pohjalta lähdin siis tutkimaan kotimaisten elokuvaohjaajien sukupuolijakaumaa.

2.2 Naiselokuvaohjaajien historiaa

Tässä kappaleessa käsittelen lyhyesti naiselokuvaohjaajien historiaa. Havaitsin, että vaikka elokuvahistoriasta tietolähteitä löytyy rajattomasti, naiselokuvaohjaajia on tutkittu hyvin vähän. Suurimpana tietolähteenäni toimi siis Tarja Savolaisen tutkimus *Jäämereltä Cannesiin. Naiset elokuvaohjaajina Suomessa ennen vuotta 1962*. Savolaisen (2002, 27) mukaan elokuvassa niin symboliset kuin sosiaaliskulttuurisetkin sukupuolijärjestelmät ovat ohjanneet naisia pois erityisesti ohjaajuudesta – ja miehistä ne ovat vastaavasti rakentaneet ohjaajia. Tällaiset järjestelyt asettavat naisille erilaisia esteitä, mikäli he haluavat tehdä elokuvia.

Hollywoodissa on perinteisesti ollut vähän naistekijöitä. Feministisen ajattelutavan mukaan Hollywood elokuvat syrjivät naista jo kerronnallisesti. Elokuviissa nainen on asetettu miehen alapuolelle; nainen on aina miehen ja miehen asemaan asettuvan katsojan katseen kohteena. (Nummelin 2005, 27.)

Miesten ylivalta elokuva-alalla on ollut tosiasia elokuvahistorian alusta saakka, mutta yllättävästi myös naisia on ollut mukana vaativissakin tehtävissä miesten rinnalla. Etenkin aika ennen elokuva-alan teollistumista oli naistekijöille suosiollinen. Tuolloin elokuva oli kokeilevaa, pienten yritysten tai yksittäisten ihmisten tuottamaa taidetta. Naiset olivat tuolloin elokuva-alan moniosaajia, he toimivat ohjaajina, näyttelijöinä, käsikirjoittajina ja omistivat jopa omia tuotantoyhtiöitä.

Vastoin yleistä luuloa, ensimmäisen juonielokuvan tekijä ei ehkä ollutkaan mies, George Méliés, vaan ranskalainen nainen Alice Guy-Blaché. Suurissa elokuvamaisissa, Ranskassa, Yhdysvalloissa, Ruotsissa, Italiassa, Tanskassa ja Saksassa naiset olivatkin toimineet ohjaajina jo aivan elokuvan alkutaipaleella. Suomi ei varsinaisesti ole ollut elokuvien luvattu maa verrattuna naapureihimme Ruotsiin ja Venäjään, sillä ensimmäiset elokuvat maassamme kuvattiin vasta vuonna 1904. Suomalaista elokuva-alaa vuosien 1930 -1960 ajan hallitsivat paikalliset filmimogulit, Suomi-Filmin Risto Orko, Suomen Filmitöiteollisuuden Toivo Juhani Särkkä sekä Fennanda-Filmin Mauno Mäkelä. Tuona aikana, eli studiokaudella, ensimmäiset naiset pääsivät ohjaamaan näytelmäelokuvia Suomessa. Glory Leppänen, Ansa Ikonen, Ritva Arlevo, Brita Wrede ja Kyllikki Forsell olivat aikansa pioneerejä. (Savolainen 2002, 60.)

Naiset päätyivät elokuvaohjaajiksi usein teatteritaustansa kautta, mm. Ansa Ikonen toimi ensin näyttelijänä. Suomen Filmitöiteollisuuden toimitusjohtaja Toivo Särkkä tarjosi Ansa Ikoselle ohjattavaksi elokuvaa *Nainen on valttia* (1944), mikä epäilytti naista juuri alan sukupuolittuneisuuden takia. Tästä henkii lainaus Ikonen muistelmista: ”Ensinnäkin juuri se, että kun koko henkilökunta kuvaajasta, lavastajasta, maskeeraajasta lähtien nuorimpaan lampunkantajaan oli miehiä ja tottuneita tekemään työtä miesohjaajan kanssa, he ehkä pitäisivät jollain tavalla loukkaavana sitä että nainen määräisi heitä. Siinä en ollut aivan väärässä.” (Vekkelin & Loivamaa 2009, 103.) Vaikka naiset siis olivat saaneet jalansijaa elokuva-alalle, olivat he silti harvoja toimijoita

miesten joukossa, ja joutuivat kyseenalaistamaan omat naiselliset toimintatapansa, näkökulmansa, ja jopa ammattitaitonsa.

2.3 Naistutkimus

Naistutkimus syntyi 1970-luvulla, kun feministinen liikehdintä saapui yliopistoihin. Tasa-arvo keskustelut 1960 ja 1970-luvuilla saivat aikaan paljon tutkimuksia, jotka vertailivat miesten ja naisten asemaa. Nykyisin naistutkimus on monitieteinen tieteenala ja oppiaine, jota on opetettu Suomen yliopistoissa toistakymmentä vuotta. Naistutkimuksen aiheita ovat muun muassa sukupuolten väliset suhteet, sukupuolijärjestelmä ja valtakysymykset. (Jyväskylän Yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos: Sukupuolentutkimus.)

Feminiinistä tutkimusta voidaan lähestyä monista eri lähtökohdista. Judith Butler on yksi hyvin merkittävä feminismin teoreetikko, ja hänen teoksestaan ”Hankala sukupuoli” on tullut feminiinisen tutkimuksen klassikkoteos. Teoksessa Butler tuo ilmi, että naisten ja miesten erot eivät ole pelkästään biologisia, vaan tärkeämpänä tarkastelun kohteena tulisi olla sosiaalinen sukupuoli. Butler esittää, että ”naiseksi ei synnytä, pikemminkin naiseksi tullaan”. Biologinen sukupuoli ei siis määrittele sukupuolieroja, vaan kulttuurin luoma sosiaalinen sukupuoli rakentaa meistä naisia ja miehiä. (Butler 2006, 56 – 57.)

Yksi feminiinisen tutkimuksen pyrkimyksistä on ollut kyseenalaistaa kahtiajakoa tiettyjen sukupuoleen sidoksissa olevien termien käytössä. Esimerkiksi sanat perhe – työ; perhe yhdistetään heti naisiin ja naisellisuuteen ja työ miehiin ja miehisyyteen. Tällainen kahtiajako on feministisen kritiikin mukaan historiallisesti alistaneet ja kahlinneet naisia. Feministinen teoria on myös itsessään luonut kahtiajakoa, kuten sex / gender –jaottelu. Jaottelulla tarkoitetaan juuri yllä mainittua jakoa biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen: sex tarkoittaa miesten ja naisten välisiä anatoimis - fysiologisia eroja, ja gender taas sosiaalisia ja kulttuurillisia eroja, jotka ovat syntyneet sukupuolten biologisista eroista. (Liljeström 1996, 115.)

3 TUTKIMUKSEN NÄKÖKULMA

3.1 Naiselokuvaohjaajien vähemmistö

Suomessa on ollut tapana kehuskella oletetulla sukupuoli-tasa-arvolla vetoamalla esimerkiksi naisten varhaiseen ääni- ja vaalioikeuteen sekä naisten työuriin kodin ulkopuolella. Tasa-arvo näyttäytyy kuitenkin erilaisena, kun tarkastellaan sukupuolten välisiä suhteita kulttuurin tuotannossa, erityisesti elokuvaohjauksen kohdalla. (Savolainen 2002, 9.) Olen tarkkaillut kotimaisen elokuvan kehityskulkua, ja tahtomattani huomio on kiinnittynyt miespuolisten elokuvaohjaajien suureen määrään. Selvitäkseni havaintoni paikkansapitävyyttä, tein kartoituksen kotimaisista elokuvatuotannoista viimeisen kymmenen vuoden ajalta (LIITE 1). Otin kartoitukseen mukaan kaikki vuosien 2001 – 2010 elokuvateatterilevitykseen päätyneet kotimaiset pitkät fiktioelokuvat, ja tulos oli mielenkiintoinen. Kymmenen vuoden aikana kyseisiä elokuvia tuotettiin maassamme 130 kappaletta. Näistä huimat 105 elokuvaa oli miesten ohjaamia. Kahdessa elokuvassa oli sekä mies- että naisohjaaja, mutta vain 23 elokuvaa oli naisen ohjaamia. (Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Valtion elokuvatastamon tietokanta Elonet, 2011; Suomen elokuvasäätiö, 2011.)

Samankaltainen tilanne on ollut maassamme jo viime vuosikymmenellä. Esimerkiksi vuonna 1999 ensi-iltansa suomessa sai kaksitoista pitkää näytelmäelokuvaa, joista vain yhden oli ohjannut nainen. Muiden taiteenalojen piirissä ei samanlaista sukupuolijakaumaa ole nähtävissä. Esimerkiksi sekä kirjailijat että kuvataiteilijat voivat yhtä hyvin olla naisia tai miehiä. 1990-luvulla Kirjailijaliitossa naisten osuus oli 48%, Taidealariliitossa 55 % ja Valokuvaajien liitossa 48%. Elokuvaohjaajien liitossa naisjäseniä oli vain neljännes. (Savolainen 2002, 9.)

3.2 Koulutuksen vaikutus

Tiettyyn ammattiin pääsemiseen vaikuttaa tietysti myös koulutus. Näin ollen selvitin kahden suurimman ammatillista ohjaajakoulutusta antavan oppilaitoksen, Teatteri-korkeakoulun ja Taideteollisen korkeakoulun, opiskelijoiden sukupuolijakaumaa. Taideteollisen korkeakoulun kohdalla oli selvästi nähtävissä eroa sukupuolten välillä.

Lähes joka vuosi elokuvataiteen koulutusohjelmaan hyväksytyistä opiskelijoista enemmistö oli miehiä. Esimerkiksi vuonna 2010 naisia valittiin opiskelemaan kuusi, miehiä valittiin kymmenen. (Liite 2) Teatterikorkeakoululta sain sekä hakeneiden että hyväksytyjen tiedot. Viimeisen kymmenen vuoden aikana Ohjauksen koulutusohjelmassa naishakijat olivat jokaisena vuonna enemmistö. Esimerkiksi vuonna 2010 naishakijoita ohjaajakoulutukseen oli 57, miehiä vain 39 (Liite 3). Vaikka hakijoista suurin osa oli naisia, hyväksyttiin koulutusohjelmaan hyvin tasapuolisesti kumpaakin sukupuolta. Syynä näiden kahden oppilaitoksen tulosten eroavaisuuteen saattaa löytyä siitä, että Teatterikorkeakoulun ohjaajat työllistyvät usein myös teattereissa, kun taas Taideteollisen korkeakoulun ohjaajakoulutus on keskittynyt teknisempään elokuvaohjaukseen.

Tästä kartoituksesta selviävät sukupuolierot eivät kuitenkaan ole niin suuria, että ne voisivat selittää alan miesvaltaisuutta. Elokuvateollisuuden sukupuoliset paineet ovat kuitenkin varmasti näkyvissä jo opiskelijoiden keskuudessa. Elokuvaohjaaja Auli Mantila on kertonut naiseutensa olleen jonkinlainen taakka erityisesti uran alkutaipaleella, ja ensimmäisenä opiskeluvuotenaan elokuvaohjaajaksi hän ajoi hiuksensa, ettei saisi lisäpisteitä ulkonäöstään miesvaltaisessa ympäristössä (Rita Aihonen, 111).

4 TYÖELÄMÄN SUKUPUOLITTUNEISUUS

Ahkeraa naista on aina pidetty hyvänä ihmisenä, vaimona ja äitinä. Entisaikaan nainen hoiti kodin, karjan ja lapset sillä aikaa kun isäntä oli metsällä. Metsältä palatesaan miestä piti odottaa putipuhdas talo, kiltit lapset ja höyryävä pata täynnä ruokaa. Myöhemmin Suomi teollistui ja naiset siirtyivät töihin kodin ulkopuolelle, mutta alusta alkaen naisten palkkaus muodostui eri periaatteiden mukaan kuin miesten. (Lipponen 2006, 11.)

Kansainvälinen työjärjestö teki jo vuonna 1951 päätöksen sukupuolten välisestä samapalkkaisuudesta, jossa naisille ja miehille tuli maksaa sama palkka samasta työstä. Päätöksestä tehtiin myös laki vuonna 1962, mutta käytännössä tilanne ei juuri muuttunut. Miesvaltaisilla aloilla, kuten auto- ja viinakaupoissa, palkkataso oli korke-

ampi alan tuottavuuden takia, ja naisvaltaisilla aloilla kuten elintarvikeliikkeissä palkka oli keuhkoa. Naisten ja miesten töiden eriytyminen on vuosien saatossa johtanut siihen, että 2000-luvun alussa naiset tienasivat keskimäärin 80 % miesten palkasta. (Hentilä 2006, 151-152.)

Naisten palkkataso ei ole ainoa epäkohta tasa-arvoisessa työelämässä. Yhdysvalloissa lanseerattiin vuonna 1986 käsite "lasikatto". Lasikatto kuvaa työelämässä tapahtuvaa sukupuolista jakoa, jossa naisten ura kohtaa "lasikaton" ennen johtotehtäviin pääsyä. Yritysten johtotehtävät ovat tällaisen eriytymisen takia miesvaltaisia tai naisia on ainoastaan pieni vähemmistö. Vaikka ongelma on muutama vuosikymmen sitten havaittu ja todistettu, tilanne ei ole paljoa yritysmaailman organisaatioissa muuttunut. Tutkimukset ovat osoittaneet, että naisia on isoimpien ja tärkeimpien organisaatioiden huippujohdoissa vain muutama prosentti. Lasikattoa ylläpitävät monet syvään iskostuneet stereotyyppit, kuten hyvän johtajan maskuliinisuus. Myönteisestä naisjohtajuudesta puuttuvat myös roolimallit sekä naisten on usein vaikea verkostoitua epävirallisiin miesverkostoihin. Perheen perustaminen on usein syynä urakehityksen pysähtymiseen, naisen odotetaan jäävän kotiin äidiksi. Lasikatto kertoo tasa-arvon puutteesta monin eri tavoin. Mikäli nainen kuitenkin pääsee johtotehtäviin, hän tutkimusten mukaan on useammin ylisitoutunut työhön. (Kauppinen 2006, 15-20.)

Lasikattoilmiössä mielenkiintoista on myös se, että sen havaitsevat yleensä ainoastaan naiset. Miehet pitävät asemaansa oikeutettuna eivätkä näe vääränä, että heitä koulutetummat ja kokeneemmat naistyöntekijät toimivat heidän alaisinaan. Monien suomalaisten työpaikkojen naistyöntekijöiden arkea on pienempi palkka kuin vastaavaa työtä tekevällä miehellä, vähemmän vastuulliset tehtävät, rutiinityöt, sukupuolinen häirintä, työttömyys. Miesten vahvat hyvä veli-verkostot ylläpitävät lasikaton olemassaoloa. (Koivunen 2006, 91-93.)

Tasa-arvolla työelämässä tarkoitetaan naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia tehdä valintoja ja saada työstään palkkaa ilman sukupuolesta johtuvia rajoituksia. Voitaisiin ajatella, että tasa-arvo toteutuu, kun sukupuolesta ei puhuta. Vaikeneminen kuitenkin johtaa siihen, että tasa-arvo-ongelmien olemassaoloa ei tunnusteta, eikä niihin puuttumista nähdä tarpeellisina. Ajatteleminen usein olevamme edelläkävijöitä tasa-arvon saralla, vedoten naisten varhaiseen äänioikeuteen, korkeaan koulutuk-

seen ja työllistymiseen. Tästä huolimatta suomalainen työelämä ei ole tasa-arvoinen; yhteenlaskettuna miehet ansaitsevat työuransa aikana 170 000 euroa enemmän kuin naiset. Myös määräaikaiset työsuhteet ovat naisten ongelma. Kaikista määräaikaisista työsuhteista yli 70 % työntekijöistä on naisia. (Leinonen & Uosukainen & Ylöstalo 2006, 172-174.)

5 HAASTATTELUT

5.1 Tutkimusmenetelmän valinta

Valitsin tutkimusmenetelmäksi haastattelun, koska minulla ei ollut tutkimusongelmaani valmiina mahdollisia vastausvaihtoehtoja tai näkemystä ongelman syistä. Asiantuntijahaastattelu oli kaikista paras vaihtoehto tutkimusongelmaan, jossa lähtökohdiana on tutkia ilmiötä ja sen syitä. Haastattelu on hyvinkin joustava tutkimusmenetelmä ja näin ollen soveltuu monenlaisiin tarkoituksiin. Haastattelun avulla voi selvittää ihmisten mielipiteitä, syitä heidän toiminnalleen sekä kerätä tietoa, käsityksiä ja uskomuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11.) Valitsin haastateltaviksi entisiä ja nykyisiä Artisokka Film Festivalin tekijöitä. He olivat otollinen ryhmä, sillä he kaikki ovat joutuneet Artisokan myötä pohtimaan naiselokuvantekijöiden tilannetta ja puolustamaan naiselokuvafestivaalin tarpeellisuutta yhteiskunnassamme.

Haastateltavien valintaan vaikutti myös heidän oma motivaationsa lähteä mukaan tutkimukseen, sillä haastateltavien asenne vaikuttaa suuresti haastattelutulosten antiin. Usein tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä on jokin henkilökohtainen motiivi lähteä mukaan tutkimukseen. Osana tutkimusta he saavat tuoda esille oman mielipiteensä, he pääsevät kertomaan omia kokemuksiaan aiheesta tai heillä saattaa olla hyviä aikaisempia kokemuksia tutkimukseen osallistumisesta (Eskola & Vastamäki 2007, 26). Tutkimukseeni haastattelemat henkilöt olivat kaikki työskennelleet naiselokuvafestivaalin hyväksi, ja heiltä löytyi paljon uusia ja mielenkiintoisia näkemyksiä tutkimusongelmaani. Haastattelujen tarkoitus oli tuoda uutta näkemystä aiheeseen; uusia ajatuksia, mitä itse en osannut tuoda esille. Haastattelutilanne oli keskustelunomainen, jossa haastateltava sai vapaasti johdattaa keskustelun suuntaa ja kysyä

tarkentavia kysymyksiä haastattelijalta. Haastattelut tapahtuivat Helsingissä helmi- ja maaliskuussa 2011.

5.2 Haastateltavat

Opinnäytetyötäni varten haastattelin seuraavia henkilöitä:

Pekka Lanerva. Festivaalijohtaja, Helsinki International Film Festival.

Sonja Löfström. Festivaalikoordinaattori, Artisokka Film Festival.

Sari Selander. Levitysvastaava, Bio Rex Distribution (elokuvallevitys).

Erika Poikolainen. Tuottaja, Helsingin kaupunki.

5.3 Haastattelukysymykset

Haastattelujen alussa esitin haastateltaville kartoituksen kotimaisten elokuvaohjaajien sukupuolijakaumasta viimeisen kymmenen vuoden ajalta (LIITE 1).

Haastattelukysymykset:

1. Oletko itse huomannut kartoituksesta nähtävän sukupuolijakauman olemassa olon?
2. Onko tilanne mielestäsi yleisesti tiedostettu elokuva-alalla? Keskustellaanko siitä? Nähdäänkö se epäkohtana?
3. Tarvitaanko Suomessa naiselokuvafestivaalia?
4. Minkä asian näkisit suurimpana syynä alan sukupuolittuneisuuteen?
5. Miksi kaikista taiteen aloista juuri elokuvaohjaus on miesten aluetta?
6. Mitä ratkaisuja näkisit tilanteeseen? Onko tilanteeseen tulossa muutosta?

6 TUTKIMUSTULOS

6.1 Elokuvaohjaus taiteenalana

Ensimmäisenä seikkana haastattelutuloksista kävi ilmi, miten vähän elokuvaohjaajien sukupuolittuneisuus loppujen lopuksi aiheuttaa keskustelua alalla. Mikäli kyseessä olisi jokin muu taiteenlaji; kirjallisuus, runous tai vaikkapa kaunokirjallisuus, asioiden tilaa ihmeteltäisiin varmasti enemmän (Lanerva). Elokuvaohjaus on siis jostain syystä niin mielletty miesten lajiksi, ettei naisten puuttumista juurikaan kummastella. Haastateltavat toivat esille, kuinka taidehistoriassa miehet ovat aina olleet niitä suuria taiteilijoita; säveltäjiä, muusikoita, kapellimestareita, näytelleet jopa naisroolit näyttämöllä. Muille taiteenaloille naiset ovat ajan saatossa tulleet luonnollisesti mukaan, mutta miksi elokuvaohjaus on jäänyt miesten alaksi?

Syy tilanteelle voi olla kulttuurisidonnainen. Verrattuna muihin Euroopan maihin Suomi näyttäytyy hieman takapajulana: Ranskassa naisia on ollut elokuvaohjaajina valtavia määriä 50 - 60 luvulta saakka. 1960-luvun aatekapinoista lähtien Saksassa ja Englannissa alkoi olla yhä enemmän naisohjaajia. Italiassa ja Espanjassakin koh-
taa enemmän naisohjaajia kuin Suomessa, ja muihin Pohjoismaihin verrattuna esimerkiksi Tanskassa naisohjaajat ovat aina olleet mukana elokuvateollisuudessa (Lanerva). Suomessa naiset kyllä tekevät dokumentteja ja lyhytelokuvia, mutta eivät helposti pääse ison elokuvan tekoon mukaan (Löfström). Naisia on enemmän taustajoukkoina. Kulttuurisidonnaisuudesta kertoo myös se että samoilla ominaisuuksilla varustettu mies saa helpommin kulttuuriympäristössä tarvittavan auktoriteetin kuin nainen (Lanerva).

6.2 Rahoitus

Kaikki haastateltavat painottivat, että elokuvabisnes on kovaa ja raadollista, ja siinä pärjätäkseen tulee olla hyvin määrätietoinen ja lujatahtoinen. Yleisesti työmarkkinoilla naiset helposti ovat vaatimattomampia esimerkiksi ajamaan palkankorotusta itselleen, kun taas miehet osaavat olla härskimpiä (Poikolainen). Onko tässä syy miesten ylivoimaan? Elokuvabisneksessä rahat ovat kiven alla, ja rahoittajat vakuuttaakseen hakijan pitää osata esitellä ja myydä ideansa muista välittämättä. Rahoittajat Suomessa haluavat pelata varman päälle, eivätkä ota suuria riskejä. Kaikki pitää miettiä valmiiksi alusta loppuun, ja useinkaan rahoittajat eivät näe naisohjaajissa niin suurta potentiaalia, jotta riskinotto kannattaisi. Suomessa on karkeasti jaoteltu ohjaajat sukupuolen mukaan niin, että miehet tekevät karuja ”äijäelokuvia”, kuten Vares ja Häjyt, ja naiset taas tekevät lastenelokuvia. Nämä ”äijäelokuvat” menestyvät ja saavat suurempia katsojalukuja, mikä vain edistää vallalla olevaa tilannetta. Elokuvabisneksessä katsotaan jo hyvin alkuvaiheessa, minkä genren elokuva halutaan tehdä, mikä genre menestyy. On paljon todennäköisempää, että naisohjaaja otetaan ohjaamaan romanttista komediaa kuin kallista actionia (Selander).

6.3 Sukupuolierot

Vaikka elokuvabisnes on raadollista ja kovaa, elokuvaohjaajalta vaaditaan ennen kaikkea herkkyyttä, mikä on yleisesti nähty naisten ominaisuutena. Haastateltavia mietitytti, onko näiden kahden piirteen yhdistäminen avain menestykseen? Syy ilmiöön voi johtua myös muista sukupuolieroista. Ohjaako miesten toimintaa enemmän raha? Miehet saattavat kokea helpommaksi marssia rahaluukuille pyytämään rahaa, kuin naiset. Naisilla taiteellisen näkemyksen vaaliminen saattaa mennä taloudellisen tai muun menestyksen edelle (Löfström). Voi myös olla, että naisohjaajat eivät ehkä ole valmiita tekemään kompromisseja taiteellisen näkemyksen kustannuksella, vaan tekevät pienen budjetin elokuvia pienelle yleisölle (Poikolainen). Miesohjaajilla asenne voi olla häikäilemättömämpi; miesohjaaja voi tehdä jonkin hieman vähemmän omaa ideologiaa vastaavan elokuvan vain saadakseen rahaa oikean intohimonsa toteuttamiseksi. Elokuvamaailma on suurten egojen maailma, ja ohjaajalta vaatii suurta kunnianhimoa taistella paikkansa siellä (Selander).

6.4 Elokuvataidekasvatus

Haastatteluissa pohdimme myös koulumaailman ja kasvatuksen vaikutusta tilanteeseen. Suomen koululaitoksessa elokuvaus on paljon pienemmässä roolissa opetussuunnitelmassa, kuin esimerkiksi kuvataide tai musiikki. Lapset ja nuoret eivät juurikaan pääse näkemään, miten elokuvia tehdään, kokeilemaan omia kykyjään ja innostumaan elokuvauksen harrastamisesta. Pojat kuitenkin lähtevät helpommin oma-toimisesti kokeilemaan teknisiä laitteita ja saattavat itse oppia tekemään videopätkiä ja lyhytelokuvia. Tyttöillä tällainen käyttäytyminen ilman erillistä ohjausta aiheeseen on harvinaisempaa, ja näin ollen pojilla saattaa olla paljon enemmän kokemusta alasta esimerkiksi kouluun hakiessa (Löfström).

Mikäli kouluihin tulisi enemmän esimerkiksi valinnaiseksi oppiaineeksi elokuvausta, tai harrastusmahdollisuuksia alan parissa olisi laajemmin, meillä saattaisi olla tulevaisuudessa aivan erilainen tekijäkunta (Poikolainen). Tätä ajatusta tukee myös toimittaja, mediakasvattaja Ismo Kiesiläisen kolumni ”Elokuvataide tarvitsee ohjattua harrastamista”, joka julkaistiin Helsingin Sanomissa 27.1.2011. Kiesiläinen kirjoittaa oivalta-vasti siitä, kuinka elokuvataide on jätetty täysin paitsioon suomalaisessa koulukasvatuksessa. Hän kysyykin kuinka moni olympiamitalisti olisi pärjännyt urallaan niin hyvin, jollei urheilua Suomessa tuettaisi ja jollei urheilija olisi pystynyt aloittamaan lajinsa harrastamista jo lapsena. Pysyisikö Suomen musiikkielämä yhtä korkeatasoisena, mikäli peruskoulun musiikinopetus ja musiikkiopistot lakkautettaisiin? Miten siis voitaisiin olettaa että kotimaisen elokuvan saralla tapahtuisi jotain merkittävää, kun pohjatyö puuttuu?

6.5 Työelämään siirtyminen

Niin kuin aikaisemmin mainitussa kartoituksessa käy ilmi, ohjaajakoulutuksiin pääsee opiskelijoiksi yhtä lailla miehiä kuin naisia. Ei voida siis sanoa, että miehiä millään lailla suosittaisiin tässä asiassa, mutta mitä tapahtuu naisohjaajille koulutuksen ja työelämän välillä? Koulutusvaiheessa sukupuolitaso-arvo näkyy vielä vahvasti, mutta kun päästään varsinaiseen elokuvien tekoon, ohjaajina ei näy naisia. Ongelmakohta ei siis ole koululaitoksessa, vaan sen jälkeisissä tapahtumissa. Alalla kuin alalla, kon-

taktien luominen työelämään jo opintojen aikana on erityisen tärkeää. Ovatko naisohjaajat enemmän tyhjän päällä valmistumisensa jälkeen kuin miehet? Onko vastavalmistuneilla miehillä parempi uskottavuus työllistymisessä kuin naisilla?

Rahoituksen saaminen elokuville ei ole helppoa ja saattaa kestää pitkään, ja tässä kohtaa naisten uralle saattaa kompastukseksi tulla perhe, mikä tulee esille kaikkien haastateltavien kohdalla. Naisohjaaja saattaa päättää pyhittää elämänsä perheelle juuri läpimurron kynnyksellä, ja paluu työelämään myöhemmin on hyvin haastavaa pienellä alalla. Vaikka näin ei nyky-yhteiskunnassa enää tietenkään saisi olla, haastatteluissa nousi selvästi esiin perheenperustamisen mahdollinen vaikutus naisohjaajien uriin. Elokuvaohjaajan työ vaatii uhrauksia ja työajat ovat kausiluontoisia ja intensiivisiä. Monet naiset luovuttavat urahaaveensa perhe-elämän paineiden alla (Selander). Selvänä poikkeuksena tilanteessa ovat dokumenttielokuvat, joiden saralla naisia on paljon enemmän ohjaajina. Myös tv-sarjojen ohjaajina naiset ovat yleisempiä (Lanerva).

6.6 Naiselokuvafestivaalin tulevaisuus

Mihin sitten tarvitaan naiselokuvafestivaalia? Haastateltavat ovat joutuneet miettimään tätä asiaa paljon työskennellessään Artisokka Film Festivaalissa, sillä jostain syystä kyseisen festivaalin olemassaoloa joutuu aina perustelemaan. Poikolainen ja Selander painottivat, että mikäli kyseessä olisi esimerkiksi dokumenttielokuvafestivaali tai mykkäelokuvafestivaali, motiiveja ei kyseenalaistettaisi. Tekijöitä onkin ihmetellyt, miksi juuri naiselokuvafestivaali herättää niin paljon tunteita. Määrittävä tekijä tässäkin festivaalissa on kuitenkin sisältö, ei sukupuoli. Elokuvateatterilevitykseen päätyy niin paljon enemmän miesten ohjaamia elokuvia, jolloin hyviä naisten ohjaamia elokuvia saattaisi jäädä suurelle yleisölle näkemättä ilman Artisokan kaltaista kanavaa. Elokuvien kirjoon tarvitaan kuitenkin myös naisnäkökulmaa, joka väistämättä on erilainen kuin miesten (Poikolainen).

Naiselokuvafestivaalilla on toki negatiivinen puolensakin. Liika kategorioiminen syö festivaalin alkuperäistarkoitusta, sillä jotkut naisohjaajat eivät halua osallistua festivaaliin leimautumisen pelossa. Useat naisohjaajat haluavat olla vain elokuvaohjaajia,

sukupuolesta huolimatta (Selander). Useat naiselokuvaohjaajat haluavat nähdä itsensä taiteilijoina, eivät sukupuolensa edustajina. Lanerva kertoo tietävänsä tapauksia, jossa naiselokuvatekijät kieltäytyvät osallistuvansa naiselokuvafestivaaliin, koska eivät tunne kuuluvansa siihen ryhmään. Liiallinen naisasian korostaminen voi siis kääntyä itseään vastaan ja tehdä hallaa festivaalille.

Hieno tilanne olisi, jos tulevaisuudessa ei enää tarvittaisi naisohjaajien elokuvaan keskittyvää festivaalia, vaan sekä nais- että miesohjaajien elokuvat olisivat yhtä paljon saatavilla elokuvateattereissa (Löfström). Asenneilmapiiri on haastateltavien mukaan tässä asiassa selvästi vapautumassa, ja ehkäpä jo ensi vuosikymmenellä vastaavalaista erottelua ei olisi enää nähtävissä. Myös elokuvan levityspuolella alkaa olla yhä enemmän naisia, millä voi myös olla positiivista vaikutusta naiselokuvaohjaajien tilanteeseen (Selander). Nuoria naisohjaajia on viime aikoina tullut paljon pinnalle, sekä myös päättäjäporras alkaa olla naisistunut. Selander mainitsee tanskalaisen elokuvaohjaajan Susanne Bierin, joka pääsi parhaan ulkomaisen elokuvan Oscar-ehdokkaaksi. Tällä hetkellä Bier on yksi pohjoismaiden arvostetuimpia ohjaajia, eikä hänen sukupuoltaan enää nosteta esille. Hieno esimerkki rajojen rikkomisesta oli myös vuonna 2010 Oscarin voittanut elokuvaohjaaja Kathryn Bigelow, joka ohjasi huikean sotarymistelyn Yhdysvaltain maavoimien raivaajaryhmästä Irakin sodan aikana. Bigelow omalta osaltaan purki ennakkoluuloja, ettei nainen voisi ohjata suurta Hollywood-luokan sotaelokuvaa, vain sen takia että on nainen. (Löfström).

7 YHTEENVETO

Naiselokuvaohjaajat ovat kautta aikojen olleet harvinaisia. Opinnäytetyössäni käy kuitenkin ilmi, että täysin miesten valtakuntaa elokuva-ala ei ole koskaan ollut. Vaikka naisten määrä on ollut vähäistä, muutama sitkeä oman tiensä kulkija on miesten joukosta aina löytynyt. Glory Leppänen, Ansa Ikonen, Kyllikki Forssell ja Ritva Arvelo ovat olleet aikansa tienraivaajia, ja näyttäneet esimerkillään elokuvaohjauksen olevan myös naisten laji.

Haastattelutuloksista käy ilmi, että suurimmat epäkohdat kotimaisen elokuvan kehityksessä ovat rahoituksen saaminen sekä elokuvakasvatus. Rahoitus ja alan raaka kilpailu ovat ajaneet naiset huonompaan asemaan uran luomisessa ja menestyselokuvien tekemisessä. Tämän päivän naiselokuvaohjaajat ovat olosuhteiden pakosta alkaneet käyttää rajuja otteita – esimerkiksi Zaida Bergroth päätti aloittaa Hyvä poika-elokuvan tekemisen vaikka rahoitusta ei elokuvalla vielä ollut. Tässä tapauksessa loppujen lopuksi kävi kuitenkin hyvin ja elokuvasta tuli menestys. Heittäytyminen ja äärimmäinen päättäväisyys näyttäväkin siis olevan vaatimuksena naisohjaajan menestykselle. Naisohjaajia pidetään riskinä, kun halutaan saada taloudellisesti menestyvä elokuva. Elokuvateattereiden sisäänostajat ovat myös avainasemassa elokuvien menestyksessä, mutta kotimainen elokuvateollisuus kaikkinsa on vielä niin pientä, ettei taloudellisia riskejä voida ottaa. Isot elokuvatuotantoyhtiöt ja elokuvatuottajat käyttävät usein samoja luotto-ohjaajiaan, jotka ovat pääsääntöisesti miehiä. Myös tässä tulisi tapahtua muutos, ei pelkästään naisohjaajien tulevaisuuden, vaan koko kotimaisen elokuvan monipuolistumisen vuoksi.

Elokuvataidekasvatuksen puute nousi haastatteluissa esille useaan otteeseen. Sukupuolten väliset erot näkyvät siinä, että ilman koulujen tarjoamaa erillistä ohjausta ja kannustusta pojat tutustuvat helpommin teknisiin laitteisiin ja lähtevät omatoimisesti kokeilemaan elokuvausta. Mikäli koulumaailmassa tai edes harrastuspuolella tarjottaisiin paremmat mahdollisuudet aloittaa elokuvaaminen jo nuorena, se antaisi myös tytöille yhtäläiset mahdollisuudet kehittyä ja kiinnostua alasta jo nuoremmalla iällä. Elokuvataidekasvatuksen puute näkyy myös kotimaisten elokuvien huonossa menestyksessä maamme rajojen ulkopuolella – ammattitaitomme vain ei voi olla kovin korkeatasoista, jos elokuvantekijät aloittavat alalla vasta aikuisina. Ei kukaan voi olla seppä syntyessään, vaan kehittyäkseen millä tahansa alalla ihminen tarvitsee harjoitusta nuoresta pitäen.

Opetusministeriön vuonna 2005 laatimassa taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelmassa käy ilmi, että elokuvakasvatus on vain pienen pieni osa taidekasvatusta peruskoulussa. Kokonaisuudessaan taiteen perusopetukseen kuuluu musiikki, sanataide, tanssi, esittävät taiteet (sirkustaide ja teatteritaide) ja visuaaliset taiteet (arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö). Tästä luettelosta elokuvaus on vain yksi osatekijä audiovisuaalista taidetta, kun taas hieman harvinais-

sempi sirkustaide nostettiin opetusministeriön toimesta osaksi laajan oppimäärän opetussuunnitelmaa vuonna 2005. Opetussuunnitelman mukaan audiovisuaalista taidetta ovat musiikki, ääni, visuaalinen imaisu, kirjallisuus ja teatteri yhdistettynä toisiinsa. Audiovisuaalisten taiteiden tavoitteet opetussuunnitelmassa kuulostavat kielämättä hyvältä;

”Audiovisuaalisen taiteen suuntautumisvaihtoehdossa oppilas oppii ilmaisemaan itseään audiovisuaalisten taiteen eri osa-alueilla, joita ovat elokuva, animaatio, tietokonepelit, verkkoteokset sekä muut ääntä, musiikki ja kuvaa yhdistävät mediat. Oppilas oppii tulkitsemaan ja arvottamaan audiovisuaalisen taiteen tuotteita mediassa sekä ymmärtämään audiovisuaalisen kulttuurin merkitystä nyky-yhteiskunnassa. Opetuksen tavoitteena on, että oppilas oppii tulkitsemaan muiden tekemiä elokuvia ja erilaisia elokuvan ilmenemismuotoja sekä tuottamaan itse elokuvia”. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetusministeriö 2005.)

Tällaisen elokuvakasvatuksen saaminen olisi hienoa, mutta käytännössä ei niin helppoa toteuttaa. Opetussuunnitelmassa nimittäin lukee myös, että koulutuksen järjestäjä määrittelee itse perusopintojen opintokokonaisuuksien tavoitteet ja sisällöt, sekä nimet, keston, laajuuden ja toteuttamistavan opetussuunnitelman perusteissa määriteltujen tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen pohjalta. Elokuvakasvatuksen järjestäminen on siis loppujen lopuksi koulujen omissa käsissä, sillä opetusministeriö asettaa opetuksen sisällölle vain raamit. Koulujen tulee siis antaa visuaalista opetusta, mutta sisältönä voi olla esimerkiksi ainoastaan kuvataide tai käsityö. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän laskennallinen laajuus on yhteensä 500 tuntia. Tästä määrästä suurin tuntimäärä käytetään yleisimpiin taidemuotoihin kuten musiikkiin. Visuaalisille taiteille, joista on siis valittavissa arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö, on varattu yhteensä kymmenen opintokokonaisuutta. Musiikin kohdalla koulutuksen järjestäjä taas saa itse määritellä yksittäisten opintokokonaisuuksien keston ja laajuuden. (Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, Opetusministeriö 2005.)

Vaikka kehityskulku naisohjaajien arvostuksessa on selvästi ylöspäin, ei vielä voida mitenkään puhua tasa-arvosta elokuva-alalla. Elokuvaohjaaja Hanna Maylet (Erotta-

mattomat, 2008) kertoi muutama vuosi sitten hyvin suoraan turhautumisestaan alan epätasa-arvosta: "Olen valmistunut vuonna 2000 ja yrittänyt koko ajan tehdä pitkää elokuvaa, ja nyt vasta se on onnistunut. Kaikki opiskelukaverini, jotka olivat miehiä, ovat tehneet jo useita pitkiä elokuvia. Lapset tai kotiäitiys eivät ole syy tähän eroon" (Radion kulttuuriuutiset, 25.8.2008). Kotimaisessa elokuvateollisuudessa on hieman vanhentunut ilmapiiri, jossa muinaiset sukupuolikäsitykset ovat vielä monin paikoin voimassa. On yhä olemassa miesten alueita, joille naisen astuminen on lähestulkoon pyhän häväistys – vai kuka voisi kuvitella Mannerheim- elokuvan ohjaajaksi naisen?

LÄHTEET

Aihonen, Rita 2003. Ominaisuuksien elokuvantekijä. Auli Mantila valta – ja vasta elokuvan virrassa. Teoksessa Kimmo Ahonen, Janne Rosenqvist, Juha Rosenqvist & Päivi Valotie (toim.) Taju kankaalle. Uutta suomalaista elokuvaa paikantamassa. 1. painos. Turku : Kirja - Aurora, 106 – 117

Butler, Judith 2006. Hankala Sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2007. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. 2. painos. Jyväskylä: PS kustannus, 25 – 43

Hentilä, Marjaliisa 2006. Ahkera Suomalainen nainen – pellolta tiskin taakse. Naisten palkkatyön historiaa. Teoksessa Päivi Lipponen (toim.) Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa. Nainen työelämässä. Helsinki: Kirjapaja, 151 – 152.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. 1. Painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Kauppinen, Kaisa 2006. Lasikaton monet sävyt ja särmät. Teoksessa Päivi Lipponen (toim.) Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa. Nainen työelämässä. Helsinki: Kirjapaja, 15 – 20.

Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.) 1996. Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Koivunen, Hannele 2006. Lasikaton myyttiset rakenteet. Teoksessa Päivi Lipponen (toim.) Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa. Nainen työelämässä. Helsinki: Kirjapaja, 91 – 93.

Leinonen, Minna & Uosukainen, Katja & Ylöstalo, Hanna 2006. Näkymätön sukupuoli, olematon tasa-arvo. Teoksessa Päivi Lipponen (toim.) Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa. Nainen työelämässä. Helsinki: Kirjapaja, 172 – 174.

Lipponen, Päivi 2006. Akat aidan tekee, miehet käyvät mittaamassa. Nainen työelämässä. Helsinki: Kirjapaja.

Loivamaa, Ismo & Vekkele, Pirkko 2010. Unohtumaton Ansa Ikonen 1913 – 1989. 3. painos. Kaupunki: Minerva.

Nummelin, Juri 2005. Valkoinen hehku. Johdatus elokuvan historiaan. 1. Painos. Tampere: Vastapaino.

Savolainen, Tarja 2002. Jäämereltä Cannesiin. Naiset elokuvaohjaajina ennen vuotta 1962. 1. painos. Helsinki: Yliopistopaino.

SÄHKÖISET LÄHTEET:

- Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Valtion elokuvatarkastamon tietokanta Elonet, www.elonet.fi, viitattu 1.4.2011
- Suomen elokuvasäätiö, www.ses.fi, viitattu 1.4.2011
- www.artisokka.info
- Jyväskylän Yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sukupuolentutkimus, viitattu 10.9.2011
<https://www.jyu.fi/ytk/laitokset/yfi/oppiaineet/nao/mita>
- Opetusministeriön opetussuunnitelma, viitattu 14.10.2011.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/taiteen_perusopetus
- Radion kulttuuriuutiset 25.8.2008 : Naisen tie elokuvaohjaajaksi on usein kivinen, viitattu 12.8.2011
www.yle.fi/uutiset/kulttuuri/2008//08/naisen_tie_elokuvaohjaajaksi_on_usein_kivinen

- Ismo Kiesiläisen artikkeli: Elokuvataide tarvitsee ohjattua harrastamista
http://timpu.blogspot.com/2011_01_01_archive.html (Julkaistu myös Helsingin Sanomissa 27.1.2011), viitattu 12.8.2011

LIITTEET

Liite 1

Kartoitukseen on otettu mukaan kaikki kotimaiset elokuvateatterilevitykseen tulleet elokuvat vuosilta 2001 – 2010. Kartoitus tuo ilmi elokuvan nimen, valmistumisvuoden ja onko ohjaajana ollut nainen vai mies.

Vuosi	Elokuva	Ohjaaja	Mies	Nainen	Molemmat
2001	Rentun Ruusu	Timo Koivusalo	x		
2001	Rölli ja Metsänhenki	Olli Saarela	x		
2001	Leijat Helsingin yllä	Claes Olsson	x		
2001	Young Love	Arto Lehkamo	x		
2001	Joki	Jarmo Lampela	x		
2001	Lomalla	Alexi Mäkelä	x		
2001	Klassikko	Kari Väänänen	x		
2001	Emmauksen tiellä	Markku Pölönen	x		
2001	Cyclomania	Simo Halinen	x		
2001	Tango Kabaree	Pekka Lehto	x		
2001	Turilas ja jäärä	Helminen, Virtanen, Härkönen			x
2001	Kyytiä Moosekselle	Kaija Juurikkala		x	
2001	Badding	Markku Pölönen	x		
2001	Ponterosa	Paavilainen, Kemmo	x		
2001	Bad luck love	Olli Saarela	x		
2001	Ken tulta pyytää	Sakari Kirjavainen	x		
2002	Minä ja Morrison	Lenka Hellstedt		x	
2002	Kuutamolla	Aku Louhimies	x		
2002	Heinähattu ja vilttitossu	Kaisa Rastimo		x	
2002	Menolippu Mombasaan	Hannu Tuomainen	x		
2002	Mies vailla menneisyyttä	Aki Kaurismäki	x		
2002	Aleksis Kiven elämä	Jari Halonen	x		
2002	Kymmenen riivinrautaa	Ere Kokkonen	x		
2002	Umur	Kai Lehtinen	x		
2002	Haaveiden Kehä	Matti Ijäs	x		
2002	Kahlekuningas	Arto Koskinen	x		
2003	Pahat Pojat	Alexi Mäkelä	x		
2003	Raid	Tapio Piirainen	x		
2003	Mosku	Tapio Suominen	x		
2003	Nousukausi	Johanna Vuoksenmaa		x	
2003	Eila	Jarmo Lampela	x		
2003	Helmiä ja sikoja	Perttu Leppä	x		
2003	Sibelius	Timo Koivusalo	x		
2003	Broidit	Esa Illi	x		
2003	Hymypoika	J-P Siili	x		
2003	Vieraalla maalla	Ilkka Vanne	x		
2004	Vares	Alexi Mäkelä	x		
2004	Koirankynnen leikkaaja	Markku Pölönen	x		
2004	Uuno Turhapuro - This is	Ere Kokkonen	x		
2004	Levottomat 3	Minna Virtanen		x	
2004	Juoksuhaudantie	Veikko Aaltonen	x		
2004	Etulinjan edessä	Åke Lindman	x		
2004	Lapsia ja aikuisia	Alexi Salmenperä	x		
2004	Keisarikunta	Pekka Mandart	x		
2004	Pelikaanimies	Liisa Helminen		x	

2004	Kukkia ja sidontaa	Janne Kuusi	x	
2004	Ystäväni Henry	Auli Mantila		x
2004	Joensuun Elli	Anssi Mänttari	x	
2005	Paha maa	Aku Louhimies	x	
2005	Tyttö sinä olet tähti	Dome Karukoski	x	
2005	Onnen varjot	Claes Olsson	x	
2005	Lupaus	Ilkka Vanne	x	
2005	Kaksipäisen kotkan varjossa	Timo Koivusalo	x	
2005	Valo	Kaija Juurikkala		x
2005	Koti-ikävä	Petri Kotwica	x	
2005	Game Over	Pekka Lehto	x	
2005	FC Venus	Joona Tena	x	
2005	Eläville ja kuolleille	Kari Paljakka	x	
2006	Matti	Aleksi Mäkelä	x	
2006	Unna ja Nuuk	Saara Cantell		x
2006	Laitakaupungin valot	Aki Kaurismäki	x	
2006	Saippuaprinssi	Janne Kuusi	x	
2006	Kummelin Jackpot	Pekka Karjalainen	x	
2006	Duudsonit elokuva	Jarno Laasala	x	
2006	Onni von Sapanen	Johanna Vuoksenmaa		x
2006	Keisarin salaisuus	Riina Hyytiä		x
2006	Riisuttu mies	Aku Louhimies	x	
2006	Jadesoturi	Antti-Jussi Annila	x	
2006	Kalteva torni	Timo Koivusalo	x	
2006	Valkoinen kaupunki	Aku Louhimies	x	
2006	Suden arvoitus	Raimo O Niemi	x	
2006	Rock´n´roll never dies	Juha Koiranen	x	
2007	V2 Jäätynyt enkeli	Aleksi Mäkelä	x	
2007	Suden vuosi	Olli Saarela	x	
2007	Miehen työ	Aleksi Salmenperä	x	
2007	Colorado Avenue	Claes Olsson	x	
2007	Liekka!	Markku Pölönen	x	
2007	Ganes	J-P Siili	x	
2007	Musta jää	Petri Kotwica	x	
2007	Joulutarina	Juha Wuolijoki	x	
2007	Raja 1918	Lauri Törhönen	x	
2007	Tali-lhantala 1944	Kirjavainen,Lindman	x	
2007	Röllin sydän	Pekka Lehtosaari	x	
2007	Sooloilua	Lauri Nurkse	x	
2008	Tummien perhosten koti	Dome Karukoski	x	
2008	8 päivää ensi-iltaan	Perttu Leppä	x	
2008	Kolmistaan	Peter Lindholm	x	
2008	Dark floors	Pete Riski	x	
2008	Risto Räppääjä	Mari Rantasila		x
2008	Muumi ja vaarallinen juhan	Maria Lindberg		x
2008	Myrsky	Kaisa Rastimo		x
2008	Käsky	Aku Louhimies	x	
2008	Erottamattomat	Hanna Maylett		x
2008	Kummeli alivuokralainen	Grönberg,Mutanen	x	
2008	Pääatalo	Hannu Kahakorpi	x	
2008	Niko - Lentäjän poika	Juusonen,Hegner	x	
2008	Sauna	Antti-Jussi Annila	x	
2008	Kolme viisasta miestä	Mika Kaurismäki	x	
2008	Putoavia enkeleitä	Heikki Kujanpää	x	
2008	Blackout	J-P Siili	x	
2009	Rööperi	Aleksi Mäkelä	x	
2009	Maata meren alla	Lenka Hellstedt		x
2009	Muukalainen	Jukka-Pekka Valkeapää	x	

2009	Kielletty hedelmä	Dome Karukoski	x	
2009	Ralliraita	Markku Pölönen	x	
2009	Toinen jalka haudasta	Johanna Vuoksenmaa		x
2009	Postia pappi Jaakobille	Klaus Härö	x	
2009	Haarautuvan rakkauden tal	Mika Kaurismäki	x	
2009	Skavabölen pojat	Zaida Bergroth		x
2009	Kuulustelu	Jörn Donner	x	
2009	Väärät juuret	Saara Saarela		x
2009	Pihalla	Toni Laine	x	
2009	Thomas	Miika Soini	x	
2009	Täällä pohjan tähden alla	Timo Koivusalo	x	
2009	Mitä meistä tuli	Miika Ullakko	x	
2009	Havukka-ahon ajattelija	Kari Väänänen	x	
2010	Jos rakastat	Neil Hardwick	x	
2010	Paha perhe	Aleksi Salmenperä	x	
2010	Risto Räppääjä ja polkupy	Mari Rantasila		x
2010	Sukunsa viimeinen	Lapsui,Lehmuskallio		x
2010	Kohtaamisia	Saara Cantell		x
2010	Vähän kunnioitusta	Pekka Karjalainen	x	
2010	Muumi ja punainen pyrstö	Maria Lindberg		x
2010	Sisko tahtoisin jäädä	Marja Pyykkö		x
2010	Prinsessa	Arto Halonen	x	
2010	Täällä Pohjantähden alla 2	Timo Koivusalo	x	
2010	Napapiirin sankarit	Dome Karukoski	x	
2010	Harjunpää ja pahan pappi	Olli Saarela	x	
2010	Rare Exports	Jalmari Helander	x	
2010	Veijarit	Lauri Nurkse	x	
		Yhteensä:	130	
		Miehiä:	105	
		Naisia:	23	
		Molemmat:	2	

LIITE 2

Taideteollinen Korkeakoulu

Elokuvataiteen koulutusohjelmaan taiteen kandidaatin tutkintoon hyväksytyt opiskelijat vuosina 2005 – 2010

	Naiset	Miehet
2005	8	10
2006	9	7
2007	7	7
2008	8	11
2009	6	8
2010	6	10

LIITE 3

Teatterikorkeakoulu, ohjauksen koulutusohjelma hakeneet ja hyväksytyt opiskelijat vuosina 2005 - 2010

	Hakeneet		Hyväksytyt	
	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet
2005	57	43	4	2
2006	48	38	2	2
2007	64	39	1	2
2008	66	32	3	1
2009	87	49	2	2
2010	57	39	2	1